

До разової спеціалізованої вченої ради PhD 13304
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента,
доцента кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Гладюк Тетяни Володимирівни
на дисертацію **Гладун Лесі Василівни**
на тему «**Формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку
засобами театралізованої діяльності**», представлену на здобуття наукового
ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
зі спеціальності 012 Дошкільна освіта

Актуальність теми виконаної роботи. Актуальність дослідження зумовлена сучасними пріоритетами дошкільної освіти, спрямованими на гармонійний розвиток особистості дитини, її успішну соціалізацію та підготовку до навчання у початковій школі. У Державному стандарті дошкільної освіти акцентовано увагу на необхідності розвитку індивідуальних можливостей дитини, її емоційної чутливості, комунікативних умінь, здатності до взаємодії та самовираження, що визначає важливість формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку. Особливої значущості ця проблема набуває саме у старшому дошкільному віці, який є сензитивним періодом для становлення мовлення, самосвідомості, емоційної сфери та соціальної взаємодії.

Ефективним засобом формування soft skills у старших дошкільників є театралізована діяльність, оскільки у процесі її використання діти навчаються розуміти й передавати емоції, співпрацювати, домовлятися, виявляти ініціативу та контролювати власну поведінку.

На основі аналізу наукових та навчально-методичних джерел, особливостей організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти та практичного досвіду педагогів дисертанткою виявлено низку суперечностей, які підтверджують актуальність і своєчасність проведення дослідження: 1) між значним дидактико-виховним потенціалом театралізованої діяльності як засобу розвитку soft skills у старших дошкільників та її недостатнім використанням у практиці дошкільної освіти; 2) між наявністю засобів театралізованої діяльності різних видів театру та обмеженим використанням лише деяких із них в освітньому процесі закладу дошкільної освіти; 3) між

прагненням педагогів організовувати театралізовані постановки зі старшими дошкільниками та обмеженим матеріально-технічним забезпеченням цього процесу; 4) між необхідністю цілеспрямованого і системного формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у старших дошкільників та відсутністю розробленої комплексної методики. Зазначене дає змогу зробити висновок про те, що дисертанткою акцентовано увагу на необхідності цілеспрямованого й системного формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності, підкреслено важливість створення відповідних для цього педагогічних умов, обґрунтовано доцільність розширення спектру використання різних видів театру в освітньому процесі закладу дошкільної освіти тощо, що підтверджує практичну значущість і новизну рецензованої дисертації.

Зважаючи на зазначене, потреба формувати soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності визначає актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретико-методичні засади розвитку освітніх технологій у закладах дошкільної та початкової освіти» (номер державної реєстрації: 0120U105364), а також під час виконання завдань перспективного плану розвитку наукового напрямку Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка «Інновації в дошкільній та початковій освіті». Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 3 від 25.10.2022 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. У процесі дослідження дисертанткою вперше:

– обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності (розвиток мотивації дитини до формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту із урахуванням її загальних та власних потреб, цінностей, інтересів засобами театралізованої діяльності; формування базової соціально-емоційної обізнаності та елементарних знань про основи театралізованого мистецтва; організація театралізовано-ігрового середовища та спільної театралізованої діяльності старших дошкільників; контроль та коригування самостійної театралізовано-творчої активності старшого дошкільника);

– змодельовано процес перебігу реалізації педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності, що містить мету, завдання, методологічні підходи (аксіологічний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, середовищний, синергетичний, системний), принципи (цілеспрямованості, єдності, послідовності і наступності, систематичності, індивідуалізації, гуманізму, варіативності, інтегрованості), педагогічні умови, основні soft skills емоційно-адаптивного інтелекту (емпатія, саморегуляція, самоусвідомлення, адаптивність) та їх компоненти як комплексного феномена (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, контрольний), форми і методи (ігри-фантазування, демонстраційний мінітеатр моралі, тематичні ігри-симуляції, вправи перед дзеркалом, презентації створених дітьми іграшок-персонажів, методи наочного сприйняття та спостереження, когнітивне моделювання, тренінгові методи розвитку самоконтролю, імпровізаційні методи, метод синектики, аутотренінг), засоби (матеріально-технічні, творчо-продуктивні та методично-організаційні), критерії сформованості soft skills емоційно-адаптивного інтелекту дітей старшого дошкільного віку (мотиваційно-стимулювальний, когнітивно-знаннєвий, діялісно-практичний, контрольо-результативний), їх показники для визначення відповідних рівнів сформованості (низький, середній, високий), результат;

– уточнено сутності понять «soft skills старших дошкільників», «театралізована діяльність старших дошкільників», «засоби театралізованої діяльності дітей старшого дошкільного віку», «soft skills емоційноадаптивного інтелекту старших дошкільників»;

– класифіковано засоби театралізованої діяльності за їх призначенням (матеріально-технічні, творчо-продуктивні та методично-організаційні).

У межах дослідження обґрунтовано театралізовану діяльність як засіб формування soft skills у старших дошкільників. Подальшого розвитку набули форми та методи формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку під час освітнього процесу у закладі дошкільної освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Текст дисертаційної роботи Гладун Лесі Василівни засвідчує наукову достовірність отриманих результатів. Авторкою опрацьовано значний масив наукових джерел (165 позицій), що дало можливість сформувати власний підхід до розкриття досліджуваної проблематики. Викладені у дисертації наукові положення, висновки та практичні рекомендації є належно обґрунтованими, мають ґрунтовну теоретичну основу, відображають глибоке опрацювання матеріалу та критичний аналіз наукової літератури, що підтверджує їхню достовірність і

переконливість. Зміст роботи вирізняється логічністю та послідовною структурою, повністю відповідає визначеним авторкою меті й п'яти завданням дослідження. Ефективне розв'язання поставлених завдань і загалом високий науково-теоретичний рівень дисертації забезпечено використанням комплексу теоретичних, емпіричних методів дослідження та методів математичної статистики.

На нашу думку, вагомими здобутками дослідження є те, що здійснено цілісне й комплексне дослідження проблеми формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності; запропоновано авторське тлумачення понять «soft skills старших дошкільників», «театралізована діяльність старших дошкільників», «засоби театралізованої діяльності дітей старшого дошкільного віку», «soft skills емоційно-адаптивного інтелекту старших дошкільників», конкретизовано компонентну структуру останніх (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та контрольний), критерії (мотиваційно-стимулювальний, когнітивно-знаннєвий, діялісно-практичний та контрольно-результативний) і показники визначення їх рівнів сформованості (низького, середнього та високого); визначено психолого-педагогічні передумови формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку; обґрунтовано театралізовану діяльність як засіб формування soft skills у старших дошкільників; класифіковано за призначенням (матеріально-технічні, творчо-продуктивні та методично-організаційні) та видами театру засоби театралізованої діяльності, які доцільно використовувати у закладі дошкільної освіти для формування soft skills у старших дошкільників; охарактеризовано взаємозумовлені та взаємопов'язані педагогічні умови формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності та змодельовано процес їх реалізації; розроблено діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у дітей 6–7 років; створено та впроваджено авторську методику формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності, ефективність якої підтверджено результатами експериментального дослідження; опубліковано комплекс авторських художніх матеріалів для дітей дошкільного віку, спрямованих на розвиток емпатії, самоусвідомлення, саморегуляції та адаптивності дітей.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (165 найменування), 22 додатків. Робота викладена на 262 сторінках. Обсяг основного тексту становить 190 сторінок.

У вступі дисертації належним чином обґрунтовано вибір теми, розкрито її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано гіпотезу, обґрунтовано доцільність застосування комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів дослідження, висвітлено наукову новизну й практичне значення роботи, наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дослідження в освітній процес закладів дошкільної освіти.

Важливим результатом першого розділу є ґрунтовне теоретичне осмислення проблеми формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності. Авторка охарактеризувала основні поняття дослідження, проаналізувала підходи науковців до трактування soft skills, театралізованої діяльності та емоційно-адаптивного інтелекту, запропонувала авторські визначення ключових дефініцій, обґрунтувала театралізовану діяльність як ефективний засіб формування soft skills у старших дошкільників. Важливим здобутком є також визначення психолого-педагогічних передумов формування soft skills та розроблення класифікації засобів театралізованої діяльності за їх призначенням.

У другому розділі охарактеризовано компоненти soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у старших дошкільників, визначено критерії, показники та рівні їх сформованості, обґрунтовано педагогічні умови формування зазначених навичок засобами театралізованої діяльності. У підсумку авторкою змодельовано процес реалізації педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності, що охоплює мету, завдання, методологічні підходи, принципи; власне педагогічні умови, форми, методи, засоби їх реалізації; навички емоційно-адаптивного інтелекту старших дошкільників, їх компоненти, критерії, показники та рівні сформованості; очікуваний результат.

У третьому розділі висвітлено організацію та результати експериментального дослідження. Здійснено діагностику початкового рівня сформованості soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у старших дошкільників, охарактеризовано зміст і методику формувального експерименту, описано реалізацію педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності та проаналізовано результати експериментальної роботи. Теоретична інтерпретація отриманих даних і здійснений статистичний аналіз підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов, моделі та авторської методики.

Зміст розділів дисертації є логічно завершеним і супроводжується

висновками, які узгоджуються з поставленими завданнями та темою дослідження. Структура роботи, послідовність викладу матеріалу й взаємозв'язок між окремими складниками дослідження свідчать про цілісність наукового пошуку здобувачки. Стиль викладу матеріалу засвідчує високий рівень наукової підготовки авторки, її обізнаність із сучасними психолого-педагогічними дослідженнями та вміння логічно й аргументовано представляти положення наукової роботи.

У висновках узагальнено результати проведеного дослідження, які відповідають сформульованим завданням, характеризуються послідовністю, чіткістю та належною науковою обґрунтованістю.

Дисертаційна робота Гладун Л. В. має важливе та широке практичне значення, зокрема: розроблено і впроваджено у практику роботи закладів дошкільної освіти методику реалізації педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності; створено діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та контрольного компонентів soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у старших дошкільників (анкетування у картинках, сценарії організації ігрової діяльності, протоколи педагогічних спостережень та фіксації отриманих даних); анкету та бесіду для вихователів – щодо визначення їх рівня обізнаності, ставлення та професійних уявлень про формування soft skills у старших дошкільників, оцінки ефективності та потенціал засобів театралізованої діяльності для розвитку soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у вихованців старшої групи закладу дошкільної освіти; бесіди для батьків – для з'ясування їх думки щодо доцільності та засобів розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку та виявлення змін у побутовій поведінці старших дошкільників після проведення експерименту; опубліковано комплекс авторських художніх матеріалів для дітей старшого дошкільного віку, зміст яких спрямований на формування у них soft skills засобами театралізованої діяльності, зокрема: «Віршовані історії для допитливої аудиторії», «Абетка скоромовок», «Чарівний театр для школяриків та дошкільнят» та «Секрет щастя».

За змістом та формою дисертація Гладун Лесі Василівни є самостійним завершеним науковим дослідженням. Під час його виконання дисертантка продемонструвала високий рівень оволодіння методологією наукової діяльності.

Значення отриманих результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Отримані у дисертації Гладун Л. В. результати мають вагоме значення для розвитку педагогічної

науки та освітньої практики. Теоретичне узагальнення змісту дефініцій та спродукована модель реалізації педагогічних умов soft skills емоційно-адаптивного інтелекту дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності доповнюють сучасні наукові уявлення про особливості розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку через використання театралізованої діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Запропоновані авторкою педагогічні умови та методика їх впровадження спрямовані на ефективне формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності і можуть бути впроваджені у загальну практику роботи вихователів закладів дошкільної освіти. Результати дослідження мають практичну спрямованість і можуть бути використані в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, під час розроблення навчально-методичних матеріалів, програм і методичних рекомендацій щодо формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності, у процесі професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Практичне значення отриманих результатів підтверджується апробацією та впровадженням авторської методики в освітній процес закладів дошкільної освіти та дошкільних підрозділів Тернопільської, Івано-Франківської та Львівської областей, що засвідчує доцільність і можливість їх широкого використання у сучасній системі дошкільної освіти.

Впровадження результатів дисертаційної роботи. Результати дослідження було впроваджено в освітній процес Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 12 Тернопільської міської ради Тернопільської області (довідка № 8 від 24.03.2026 р.), Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 3 Тернопільської міської ради Тернопільської області (довідка № 3 від 09.03.2026 р.), ЗДО ясел-садка (загального розвитку комунальної форми власності) «Сонечко» с. Васильківці Васильковецької сільської ради Тернопільської області (довідка № 1-10/17 від 30.10.2025 р.), дошкільного підрозділу Горішньозалучанської філії Снятинського ліцею імені Василя Стефаника Снятинської міської ради Коломийського району Івано-Франківської області (довідка № 38 від 13.03.2026 р.), закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 6 «Колобок» Івано-Франківської міської ради (довідка № 32 від 31.03.2026 р.), Початкової школи «Малюк» Львівської міської ради Львівської області (з дошкільним відділенням) (довідка № 01-12/45-1 від 23.03.2026 р.), що підтверджено змістом відповідних довідок у Додатку Ю.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Повноту викладу

положень, висновків і рекомендацій у дослідженні забезпечує їх апробація через оприлюднення в наукових виданнях та на конференціях різного рівня: основні наукові результати дисертації представлені в 11 публікаціях, з яких 3 розміщено в наукових фахових виданнях України (категорія «Б»), 3 – в зарубіжних періодичних журналах (серед них 1 статтю індексовано в Scopus), 5 – у збірниках матеріалів наукових конференцій. Основні положення дисертаційного дослідження відображено в наукових публікаціях авторки, які повністю відповідають темі дисертаційного дослідження та засвідчують належний рівень апробації отриманих наукових положень.

Зміст роботи повною мірою відповідає визначеній меті дослідження, а поставлені завдання реалізовано у повному обсязі. Структура та обсяг дисертації узгоджуються з чинними вимогами до наукових праць такого рівня. Викладені наукові положення, висновки й рекомендації характеризуються належним рівнем обґрунтованості, аргументованості та наукової новизни.

Дотримання норм академічної доброчесності. Під час аналізу дисертаційної роботи не виявлено жодних порушень академічної доброчесності, зокрема проявів академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, некоректного використання текстових запозичень без відповідного посилання на джерело. Увесь текст дисертації написано в єдиному стилі викладу. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження. Усі висловлені в ній ідеї та наукові положення належать авторці та отримані нею особисто.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом високо оцінюючи наукове та практичне значення дисертації, вважаємо за доцільне висловити зауваження та рекомендації дискусійного характеру.

1. Дисертантка обґрунтувала засоби театралізованої діяльності, які використовують у практиці організації театралізованої діяльності дошкільників в закладах дошкільної освіти, відповідно до їх призначення (с. 42–43 дисертації). Також усі ці засоби, які доцільно застосовувати в освітньому процесі зі старшими дошкільниками, вона систематизувала та узагальнила відповідно до видів театру (с. 88–89 дисертації). На нашу думку, така класифікація засобів театралізованої діяльності є цікавою та практично значущою. Однак варто було б чіткіше обґрунтувати критерії поділу засобів на матеріально-технічні, творчо-продуктивні та методично-організаційні, оскільки окремі позиції можуть одночасно належати до кількох категорій.

2. У другому розділі дисертації (підрозділ 2.1) представлено характеристику компонентів soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у старших дошкільників, критерії і показники визначення рівнів їх сформованості. Важливо зацентувати на дискусійності питання вікової відповідності змісту окремих показників у межах контрольно-результативного критерію. Наприклад, такі характеристики, як

«вміння адекватно оцінити власні вчинки» щодо показника «здатність до адекватної самооцінки дій та рефлексії», «утримання від імпульсивних реакцій» щодо показника «здатність до самоконтролю», «планування саморозвитку у майбутньому» щодо показника «здатність до саморозвитку» можуть бути дещо завищеними для старшого дошкільного та ближчими до молодшого шкільного віку. Тож, на нашу думку, варто було б у дисертації додатково та більш глибоко обґрунтувати вікову доцільність визначених показників.

3. Дисертація зорієнтована переважно на позитивні аспекти театралізованої діяльності, зокрема на її розвивальному потенціалі, гуманістичному впливі, забезпеченні нею функції соціалізації тощо. Водночас доцільно було б дослідити і потенційні ризики: можливе емоційне перевантаження дітей, домінування активніших старших дошкільників, імовірність труднощів групової взаємодії, існування змагальності чи проявів тривожності під час виступів. Це дало б змогу зробити дослідження більш збалансованим, враховуючи не лише сильні, а й слабкі сторони організації театралізованої діяльності з дітьми старшого дошкільного віку.

4. Пропонуючи у третьому розділі дисертації методику формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності, авторка представляє багато прикладів форм і методів, зокрема театралізовані вправи та ігри, сюжетно-рольові ігри, лялькові мінівистави, мінісценки, театралізовані постановки, екскурсії до дитячих театрів, інсценізації, імпровізовані сценки, інтерактивні методи, імпровізаційні методи, метод синектики тощо. Це демонструє значне практичне значення роботи. Однак опис сутності та методики використання методів подекуди переважає над аналітичним осмисленням їх ефективності. Вважаємо за доцільне посилити аспект порівняльного аналізу, цілісно обґрунтувавши, які саме методи дали найбільш помітний результат та яким був механізм впливу конкретних способів організації діяльності на окремі компоненти soft skills емоційно-адаптивного інтелекту старших дошкільників.

Висловлені зауваження та рекомендації не є принциповими та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, результати якої вирізняються науковою новизною, належним обґрунтуванням і мають корисне теоретичне та практичне значення.

Загальний висновок. Всебічний та глибокий аналіз дисертації Гладун Лесі Василівни на тему «Формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності» та наукових праць, опублікованих за її результатами, дає підстави вважати, що наукова робота є самостійною, цілісною, оригінальною та завершеною. Під час виконання дисертаційного дослідження отримано нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на розв'язання

конкретного наукового завдання, важливого для розвитку педагогічної науки як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Логічна структура, послідовність викладу матеріалу, аргументованість наукових положень і достовірність висновків забезпечують цілісність, змістову завершеність та належний науковий рівень дисертаційної роботи.

Дисертація «Формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності», виконана Гладун Л. В., відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами). Авторка дисертації Гладун Леся Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Тетяна ГЛАДУК

